

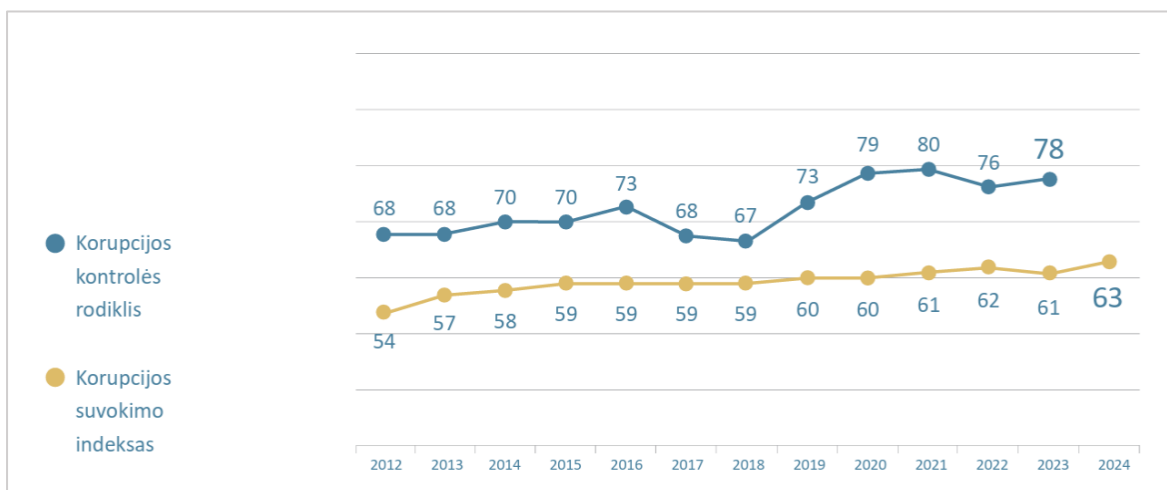
DĖL „KORUPCIJOS SUVOKIMO INDEKSO“ IR „KORUPCIJOS KONTROLĖS“ RODIKLIO REZULTATŲ

2025 m. vasario mėnesį buvo pavišinti Transparency International tyrimo „Korupcijos suvokimo indeksas“ (*angl.* Corruption Perception Index, toliau – KSI) rezultatai, o 2024 m. pabaigoje Pasaulio bankas atnaujino „Pasaulinio valdymo rodiklių 2023 m.“ (*angl.* Worldwide Governance Indicators) rezultatus¹, tarp kurių vertinamas „Korupcijos kontrolės“ rodiklis (*angl.* Control of Corruption, toliau – KKR). Šie rodikliai yra naudojami Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos (toliau – STT, Tarnyba) veikloje ir 2022–2023 m. Nacionalinės darbotvarkės korupcijos prevencijos klausimais stebėsenoje.

Naujausias Lietuvos KKR įvertis siekė 78 balus ir yra 2 balais aukštesnis nei ankstesniais metais ir balu aukštesnis nei Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybių vidurkis. Pagal šį rodiklį Lietuva atsiduria 12 pozicijoje tarp 27 ES valstybių ir 48 tarp 213 tyrime vertinamų valstybių. Regiono valstybių įverčiai: Latvijos KKR – 75 (2022 m. – 75), Estijos – 92 (2022 m. – 91), Lenkijos – 69 (2022 m. – 68).

Naujausias Lietuvos KSI įvertis siekė 63 balus – 2 balais daugiau nei pernai. Šalies pozicija pakilo dvejomis vietomis pasaulyje – buvo skirta 32 vieta tarp 180 valstybių ir teritorijų. Tarp ES šalių Lietuva išliko 12-oje vietoje. Pastebėtina, kad Lietuva gerino antikorporcinės pažangos rodiklius, kai KSI rezultatai 17-oje ES šalių prastėjo, o augo tik penkiose². Regiono valstybių įverčiai: Latvijos KSI – 59 (2023 m. – 60), Estijos – 76 (2023 m. – 76), Lenkijos – 53 (2022 m. – 54).

Pav. 1. Lietuvos Korupcijos kontrolės rodiklis ir Korupcijos suvokimo indeksas 2012–2024 m.

STT Strateginis patariamasis skyrius atliko tyrimų, kurie yra naudojami sudarant Lietuvos KSI ir KKR, analizę ir teikia šių tyrimų apžvalgą. Lentelėje Nr. 1 pateikiamos tyrimų

¹ Prieiga internete: <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators>

² 2024 m. 5 balais prastėjo Maltos, Slovakijos KSI, 4 balais prastėjo Austrijos, Belgijos, Prancūzijos, Portugalijos, Ispanijos vertinimai, trimis balais prastėjo Vokietijos ir Kroatijos rodikliai. Tarp geriau įvertintų nei ankstesniais metais atsidūrė Slovėnija (+4 balai), Kipras (+3 balai), Liuksemburgas (+3 balai) ir Suomija (+1 balas).

rodiklių vertės remiantis pirminiais šaltiniais, o kai šie šaltiniai viešai neprieinami, teikiamos Pasaulio banko tyrimo „Pasaulinio valdymo rodiklių“ indeksuotos vertės.

Lentelė 1. KSI ir KKR šaltinių reikšmės 2019–2024 m.

	Tyrimas	Tyrimo tipas	Vertinimo indikatorius	Balas, 2019	Balas, 2020	Balas, 2021	Balas, 2022	Balas, 2023	Balas, 2024
KSI ir KKR vertinimuose naudojamų šaltinių rodiklių reikšmės									
1.	Bertelsmann Stiftung „Transformation Index“	Ekspertinis vertinimas	Antikorupcinė politika	8/10 (siekis 10)	8/10 (siekis 10)	8/10 (siekis 10)	8/10 (siekis 10)	8/10 (siekis 10)	8/10 (siekis 10)
2.	Freedom House „Nations in Transit“	Ekspertinis vertinimas	Korupcijos paplitimas	3,5/7 (siekis 7)	4,5/7 (siekis 7)	4,5/7 (siekis 7)	4,5/7 (siekis 7)	4,5/7 (siekis 7)	4,5/7 (siekis 7)
3.	World Justice Project „Rule of Law Index“	Reprezentatyvi gyventojų apklausa ir ekspertų apklausa	Atsparumas korupcijai	–	–	0,69/1 (siekis 1)	0,72/1 (siekis 1)	0,72/1 (siekis 1)	0,75 (siekis 1)
4.	„Varieties of Democracy“ (V-Dem)	Ekspertinis vertinimas	Korupcija politinėje sistemoje	0,18/1 (siekis 0)	0,14/1 (siekis 0)	0,12/1 (siekis 0)	0,12/1 (siekis 0)	0,10/1 (siekis 0)	0,13/1 (siekis 0)
5.	The Economist Intelligence Unit „Country Risk Service“	Ekspertinis vertinimas	Korupcijos paplitimas viešajame sektoriuje	0,25/1 (siekis 1)	0,5/1 (siekis 1)	0,75/1 (siekis 1)	0,75/1 (siekis 1)	0,5/1 (siekis 1)	0,5/1 (siekis 1)
6.	S&P „Global Insights Business Conditions and Risk Indicators“	Ekspertinis vertinimas	Korupcijos paplitimas ekonomikoje	0,67/1 (siekis 1)	0,67/1 (siekis 1)	0,67/1 (siekis 1)	0,67/1 (siekis 1)	0,67/1 (siekis 1)	0,67/1 (siekis 1)
7.	Institute for Management Development „World Competitiveness Ranking“	Verslo vadovų apklausa	Korupcijos paplitimas	0,41/1 (siekis 1)	0,45/1 (siekis 1)	0,40/1 (siekis 1)	0,52/1 (siekis 1)	0,44/1 (siekis 1)	0,51/1 (siekis 1)
8.	The Political Risk Services „International Country Risk Guide“	Ekspertinis vertinimas	Korupcija politinėje sistemoje	0,5/1 (siekis 1)	0,5/1 (siekis 1)	0,5/1 (siekis 1)	0,5/1 (siekis 1)	0,5/1 (siekis 1)	0,5/1 (siekis 1)

KSI skaičiavimuose naudojamų šaltinių rodiklių reikšmės									
9.	Bertelsmann Stiftung „Sustainable Governance Indicators“	Ekspertinis vertinimas	Korupcijos prevencijos efektyvumas	6/10 (siekis 10)	6/10 (siekis 10)	6/10 (siekis 10)	6/10 (siekis 10)	6/10 (siekis 10)	7/10 (siekis 10)
10.	Bertelsmann Stiftung „Transformation Index“	Ekspertinis vertinimas	Baudžiamasis persekiojimas už piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi	9/10 (siekis 10)	10/10 (siekis 10)	10/10 (siekis 10)	10/10 (siekis 10)	10/10 (siekis 10)	10/10 (siekis 10)
KKR skaičiavimuose naudojamų šaltinių rodiklių indeksuotos reikšmės									
11.	European Quality of Government Survey	Gyventojų apklausa	Korupcijos paplitimas švietimo, sveikatos sektoriuose ir policijoje bei kyšio davimo ir reikalavimo patirtis	–	–	0,78/1 (siekis 1)	0,78/1 (siekis 1)	0,78/1 (siekis 1)	0,80/1 (siekis 1)
12.	World Economic Forum „Executive Opinion Survey“	Verslo vadovų apklausa	Korupcijos paplitimas ekonomikoje	0,59/1 (siekis 1)	0,62/1 (siekis 1)	0,64/1 (siekis 1)	0,63/1 (siekis 1)	0,65/1 (siekis 1)	0,62/1 (siekis 1)
13.	Gallup „World Poll“	Gyventojų apklausa	Korupcijos paplitimas politinėje valdžioje	0,24/1 (siekis 1)	0,21/1 (siekis 1)	0,33/1 (siekis 1)	0,36/1 (siekis 1)	0,46/1 (siekis 1)	0,33/1 (siekis 1)

Naujausias Lietuvos KKR įvertis buvo apskaičiuotas iš 11 šaltinių, o KSI – 10 šaltinių. Šaltinių rodikliai abiejuose tyrimuose indeksuojami atsižvelgiant į verčių pasiskirstymą tarp valstybių (t. y. vidurkį ir standartinį nuokrypį), o KKR atveju, šaltiniams skiriamas skirtingas svoris (t. y. jų svarba galutiniam įverčiui). Iš viso 8 KKR ir KSI šaltiniai sutampa, dar 3 papildomi šaltiniai naudojami KKR, o 2 KSI skaičiavimuose.

Vertinant bendrai, naujausiuose tyrimuose Lietuvai skirti aukštesni rodikliai 4 šaltiniuose, žemesni rodikliai 3 šaltiniuose, o 6 šaltinių rodikliai nesikeitė. Apžvelgus įverčių pokyčius, tendencijos, kokios srities ar tikslinės grupės vertinimai gerėjo ar prastėjo, identifikuoti nepavyko – pokyčiai nevienareikšmiai, t. y. tarp tą pačią sritį vertinančių šaltinių, buvo skyrusių tiek žemesnes, tiek aukštesnes vertes. Pastebėtina, kad 5 rodiklių iš 13 vertės nesikeičia ir ilgalaikėje perspektyvoje – du iš jų išlaiko aukštus vertinimus³, o trys laikytini stagnuojančiais⁴.

Toliau pateikiama detalesnė informacija apie kiekvieną iš šaltinių ir jų rezultatus Lietuvai.

1. Bertelsmann Stiftung „Transformation Index“⁵ (liet. – „Transformacijos indeksas“).

Vokietijoje įsikūrusio nepriklausomo analitinio centro Bertelsmann Stiftung tyrimo rezultatai yra atnaujinami kas dvejus metus. Naujausio tyrimo ataskaitinis laikotarpis – 2021 m. vasaris – 2023 m. sausis. Lietuvos ataskaitą rengė ekspertai Mažvydas Jastramskis ir Vytautas Kuokštis. KSI ir KKR naudojamas šio tyrimo rodiklis, vertinantis antikoruacinę politiką; kartu į KSI įtrauktas rodiklis, vertinantis baudžiamąjį persekiojimą už piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi.

1.1. Rodiklis „Antikoruacinė politika“

2024 m. ataskaitoje Lietuvos antikoruacinė politika įvertinta 8 balais iš 10 galimų, tokiu balu valstybė vertinama nuo 2010 metų. Kitų Baltijos valstybių vertinimai aukštesni – 10 balų skirta Estijai, 9 – Latvijai.

Ataskaitoje pažymėta, kad Lietuvoje yra įdiegti visi integralumo mechanizmai (t. y. veikiančios institucijos ir teisinė aplinka), bet korupcijos problema kai kuriuose sektoriuose išlieka.

Kaip teigiami aspektai išskirti:

- Korupcijos prevencijos tobulėjimas per pastarąjį dešimtmetį. Pavyzdžiui, 2021 m. lobizmo įstatymo pataisos, įvedusios kryžminio deklaravimo prievolę.
- Teigiama, kad STT aktyviai tiria korupcinius atvejus viešojo sektoriaus institucijose. Pateikiami du pavyzdžiai – tyrimai pradėti dėl neskaidrių viešųjų pirkimų Šiaulių savivaldybėje ir žemės teisių atkūrimo bei persikirstymo Kauno savivaldybėje.

³ Bertelsmann Stiftung „Transformation Index“ rodikliai „Antikoruacinė politika“ ir „Baudžiamasis persekiojimas už piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi“.

⁴ Freedom House rodiklis „Korupcijos paplitimas“, S&P „Global Insights Business Conditions and Risk Indicators“ rodiklis, vertinantis korupcijos paplitimą ekonomikoje ir The Political Risk Services „International Country Risk Guide“ rodiklis, vertinantis korupcijos paplitimą politinėje sistemoje.

⁵ Prieiga internete: <https://bti-project.org/en/>

Kaip probleminiai aspektai išskirti:

- Viešojo sektoriaus pareigūnų neišsamus turto ir privačių interesų deklaracijų teikimas ir jų kontrolė.
- Korupcijos paplitimo, korupcijos kaip rimtos problemos suvokimas visuomenėje.

1.2. Rodiklis „Baudžiamasis persekiojimas už piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi“

Rodiklis „Baudžiamasis persekiojimas už piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi“ nuo 2020 m. yra vertinamas maksimaliu balu – 10. Ekspertu teigimu, Lietuvoje už korupcines veikas yra persekiojama pagal galiojančius įstatymus, be to, korupcijos atvejai sulaukia viešumo bei visuomenės dėmesio. STT ir Generalinė prokuratūra veikia nepriklausomai nuo politinio spaudimo. Analizuojama STT statistika apie sisteminės korupcijos bylas 2019–2021 m. laikotarpiu atsižvelgiant į kaltinamųjų nuosprendžių dalį.

Ataskaitoje taip pat paminėta, kad Vyriausioji tarnybinės etikos komisija nagrinėja politikų ir valstybės tarnautojų etikos pažeidimus bei viešųjų ir privačių interesų konfliktus.

2. . Freedom House „Nations in Transit“⁶ (liet. – „Valstybės pereinamuoju laikotarpiu“)

Freedom House ataskaitoje korupcijos paplitimas įvertintas 4,5 balo iš 7 galimų (kai 7 – aukščiausia antikorupcinė pažanga, o 1 – žemiausia). Ataskaitoje vertinama visuomenės nuomonė apie korupciją, verslo ir aukščiausio lygmens politikos formuotojų ryšis, finansinių deklaracijų ir interesų konfliktų valdymą apibrėžiantys įstatymai bei antikorupcinių iniciatyvų veiksmingumas. Nors kas kelerius metus keičiasi ataskaitą rašantys ekspertai, Lietuvai skirtas korupcijos paplitimo rodiklis nesikeičia nuo 2015 m. Naujausioje Freedom House ataskaitoje yra apžvelgiami iki 2023 m. pabaigos vykę įvykiai. Latvijos korupcijos paplitimo įvertis – 4,5 balo, Estijos – 5 balai.

Ataskaitoje teigiama, kad korupcija išlieka tarp pagrindinių politinių ir ekonominių problemų Lietuvoje. Kartu išskiriami šie pastarojo laikotarpio antikorupcinės aplinkos stiprinimo aspektai:

- MG Baltic bylos nuosprendžio pakeitimas, sudarantis prielaidas augti gyventojų pasitikėjimui teismų sistema.
- Įgyvendinta valstybės tarnybos reforma ir padidėję teisėjų ir prokurorų atlyginimai. Tikimasi, kad tai padarys šias pozicijas patrauklesnes teisininkams ir sumažins korupciją teisėsaugos sistemoje.
- Apžvelgti buvusio STT vadovo Žydrūno Bartkaus kadencijos rezultatai: minimas analitinės antikorupcinės žvalgybos atsiradimas, nauja Korupcijos prevencijos įstatymo redakcija, įtvirtinusi rizikos valdymo ir elgesio standartus viešajame sektoriuje.
- Sumažėjęs smulkiosios korupcijos mastas. Vertinant kyšininkavimo lygį, referuojama į „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2022 m.“ rezultatus.

Kaip neigiami antikorupcinės aplinkos vertinimo aspektai, išskirtini:

⁶ Prieiga internete: <https://freedomhouse.org/country/lithuania/nations-transit/2024>

- Ataskaitoje teigiama, kad nors korupcijos prevencijos įstatyme numatytas rizikų valdymas, savivaldybės išlieka pažeidžiamos. Minimos „čekiukų“ bylos, atskleidusios netinkamo viešųjų lėšų panaudojimo mastą, prognozuojama, kad tai prisideda prie augančio nepasitikėjimo savivalda. Taip pat paminėta byla, kurioje Kauno savivaldybės administracijos direktorius prisipažino paėmęs rekordinį kyšį už pagreitintų statybos leidimų išdavimą mieste, bei atkreiptas dėmesys į tyrimą dėl sisteminės korupcijos Kauno savivaldybėje.
- Ataskaitoje teigiama, kad daugelis ilgai trunkančių, didelį visuomenės dėmesį pritraukusių korupcijos bylų lieka neišspręstos arba baigiasi negriežtais nuosprendžiais.
- Stagnuoja visuomenės antikorupcinės nuostatos – kyšis vis dar suvokiamas kaip padedantis spręsti problemas.
- Atkreiptas dėmesys į 2023 m. atliktais skaičiavimais išaugusį šešėlinės ekonomikos mastą. Teigiama, kad 2022 m. Lietuvos šešėlinė ekonomika padidėjo 2,7 proc. ir sudarė 26 proc. BVP⁷.
- Nors dabartinė aplinka žurnalistams Lietuvoje laikoma palankia, kaip esamos rizikos įvardinamos žiniasklaidos konsolidacija ir verslo įtaka spaudai.

Neutraliai minima informacija:

- Paminėta korupcijos byla, kurioje buvę Lietuvos verslo konfederacijos ir Lietuvos bankų asociacijos vadovai kaltinami prekyba poveikiu.
- Remiantis Transparency International Lietuvos skyriaus šaltiniais, teigiama, kad būtina stiprinti nepotizmo kontrolę, pranešėjų apsaugą, viešinti informaciją apie susitikimus tarp parlamentarų ir lobistų bei didinti duomenų atvirumą.

3. World Justice Project „Rule of Law Index“⁸ (liet. – „Teisės viršenybės indeksas“)

Teisės viršenybės indeksas vertina šalis pagal aštuonis pagrindinius rodiklius, įskaitant vyriausybės galių apribojimus, atsparumą korupcijai (*angl.* – „Absence of corruption“), atvirą valdžios darbą, pagrindines teises, tvarką ir saugumą, teisės aktų vykdymą, civilinę ir baudžiamąją teisingumo sistemas. Duomenys renkami remiantis apklausomis ir ekspertų vertinimais.

KSI ir KKR naudojamas atsparumo korupcijai rodiklis, kuris vertina korupcijos atsparumą įvairiuose valstybės sektoriuose. Šiuo atveju korupcija apibrėžiama kaip viešojo sektoriaus darbuotojų piktnaudžiavimas valdžia siekiant asmeninės naudos. 2024 m. tyrime Lietuvos institucijų atsparumas korupcijai įvertintas 0,02 balo aukščiau nei 2023 m. (skalėje nuo 0 iki 1, kur 0 – žemiausias atsparumas korupcijai, o 1 – aukščiausias atsparumas). Lietuva įvertinta 3 pozicijomis aukščiau pasauliniame kontekste ir 2 pozicijomis – regioniniame

⁷ Autoriai remiasi SSE Riga tyrimo „Shadow Economy Index for the Baltic Countries“ 2023 metų skaičiavimais. Prieiga internete: <https://www.sseriga.edu/shadow-economy-index-baltic-countries>

Naujausiais šio šaltinio duomenimis, Lietuvos šešėlinės ekonomikos dydis 2023 m. išaugo dar 0,6 proc. Tuo tarpu Valstybinės mokesčių inspekcijos skaičiuojamas PVM atotrūkio rodiklis, pristatomas kaip šešėlinės ekonomikos matas, reikšmingai mažėja. Prieiga internete: <https://www.vz.lt/finansai-apskaita/2024/05/29/seseline-ekonomika-ir-pvm-atotrakis-lietuvoje-traukiasi-taciau-tebera-didesnis-nei-kaimynese>

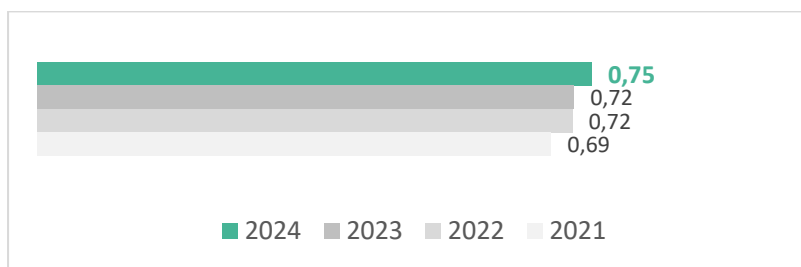
⁸ Prieiga internete: <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2024/Lithuania/>

kontekste⁹. Rodiklis susideda iš keturių pagrindinių sričių atsparumo vertinimo: vykdomosios valdžios, teismų sistemos, policijos ir kariuomenės bei įstatymų leidžiamosios valdžios. Didžiausias pokytis 2024 m. fiksuotas policijos ir kariuomenės atsparumo korupcijai vertinime, kuris 2024 m. siekė 0,81 balo (0,06 daugiau nei 2023 m.). Pastebėtina, kad per pastaruosius metus reikšmingai sumažintas atotrūkis nuo regiono gynybos sektoriaus atsparumo korupcijai vidutinio vertinimo (2023 m. atotrūkis siekė 0,08 balo, 2024 m. – 0,02 balo).

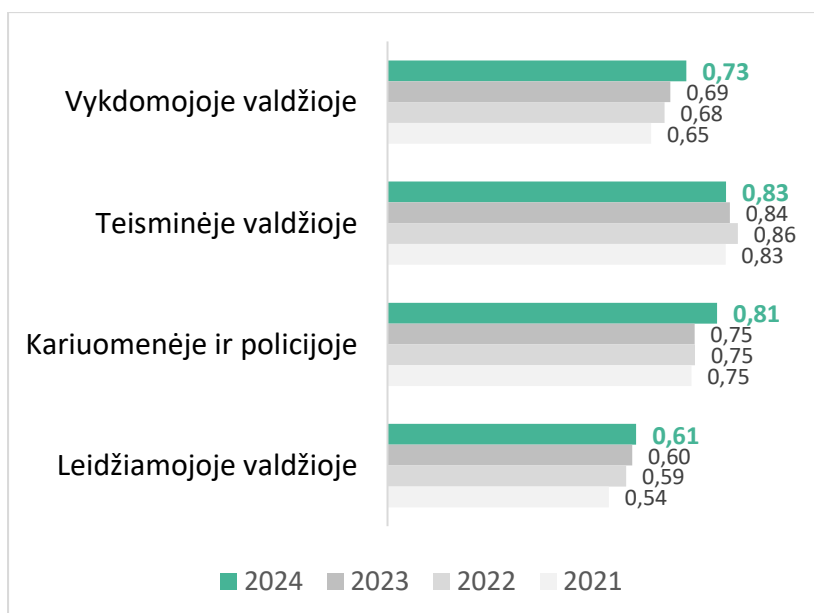
Lentelė 1. Atsparumo korupcijai rodiklio vertės 2024 m.

	Lietuvos 2024 įvertis	Pasaulio (142) vidurkis	Regiono (31) vidurkis
Atsparumas korupcijai (bendras įvertis)	0,75	0,51	0,73
Vykdomojoje valdžioje	0,73	0,5	0,7
Teismų sistemoje	0,83	0,61	0,87
Policijoje ir kariuomenėje	0,81	0,59	0,83
Įstatymų leidžiamojame valdžioje	0,61	0,35	0,53

Pav. 2. Atsparumo korupcijai rodiklis, Lietuvos vertės 2021–2024 m.

Pav. 3. Atsparumo korupcijai rodiklio dedamųjų Lietuvos vertės 2021–2024 m.

⁹ Tyrime vienu regionu laikomos ES, EFTA, Š. Amerikos valstybės (iš viso 31 valstybė).

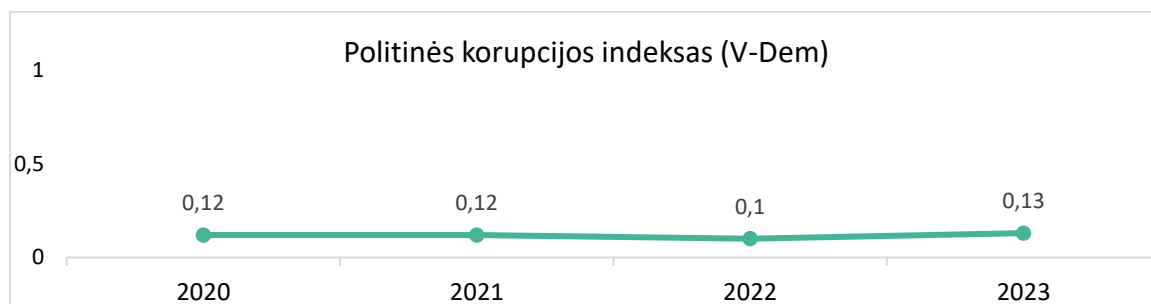
4. Varieties of Democracy Institute „Varieties of Democracy“¹⁰ (V-Dem, liet. – „Demokratijos įvairovės“)

V-Dem projektas yra viena išsamiausių demokratijos tyrimų iniciatyvų pasaulyje, kuriame renkami duomenys apie demokratijos kokybę ir jos įvairias formas daugiau nei 200 šalių vertinant laikotarpį nuo 1789 metų. V-Dem duomenys plačiai naudojami akademinėse studijose, viešosios politikos formavime ir tarptautinėse organizacijose, padedant suprasti demokratijos raidos tendencijas bei identifikuoti demokratijos erozijos ar stiprinimo procesus skirtinguose regionuose.

KKR ir KSI naudojamas rodiklis „Politinės korupcijos paplitimas“, kuris yra skirtas įvertinti, kiek korupcija išsigalėjusi politinėje sistemoje, apimant įvairias korupcijos formas bei lygmenis. Naujausiame vertinime indekso vertė buvo 0,02 mažesnė (t. y. mažiau palanki Lietuvai).

Rodiklis remiasi ekspertų apklausomis, kuriose vertinamas korupcijos paplitimas vykdomosios, įstatymų leidžiamosios, teisminės valdžios institucijose, o taip pat bendrai viešajame sektoriuje. Analizuojant V-Dem duomenis, nustatyta, kad 2023 m. politinės korupcijos indeksas siekė 0,13 balo skalėje, kur 0 – žemas korupcijos paplitimas, 1 – aukštas korupcijos paplitimas. Rodiklio skaitinė išraiška aukštesnė nei 2022 m. (0,11 balo), visgi atkreiptinas dėmesys, kad pokytis neperžengia paklaidos ribos. Atlikus indekso dedamųjų analizę, nustatyta, kad pokytis sietinas su prastėjusiu viešojo sektoriaus korupcijos indeksu (2023 m. – 0,14, 2022 m. – 0,1, pokytis neperžengia statistinės paklaidos ribos), kuris vertina kyšininkavimo ir lėšų pasisavinimo paplitimą viešajame sektoriuje.

Pav. 3. Lietuvos politinės korupcijos indeksas 2020 – 2023 m.

5. The Economist Intelligence Unit (EIU) Country Risk Service (liet. – „Valstybių rizikų tarnyba“)

Į KSI ir KKR skaičiavimus įtraukiamas rodiklis vertina korupcijos viešajame sektoriuje paplitimą apimant įvairias korupcijos raiškos formas nuo korupcijos, susijusios su verslo ir politikų ryšiais, iki atskaitingumo skirstant biudžeto lėšas lygio. Vertinimą teikia EIU ekspertai, detalesni duomenys nėra prieinami viešai.

Remiantis prieinamomis Pasaulio banko indeksuotomis vertėmis, rodiklis siekė 0,5 balo skalėje nuo 0 iki 1, kur 0 reiškia didžiausią korupcijos paplitimą, o 1 – mažiausią. Rodiklis lyginant su 2023 m. nesikeitė.

¹⁰ Prieiga internete: <https://www.v-dem.net/>

6. S&P (anksčiau – IHS Markit) Global Insights Business Conditions and Risk Indicators (liet. – „Pasaulinės įžvalgos. Verslo sąlygos ir rizikos rodikliai“)

S&P yra tarptautinė konsultacinė įmonė, veikianti daugiau nei 30 pasaulio šalių. Pasaulinių įžvalgų tyrime teikiama informacija apie 209 valstybių ir teritorijų rizikingumą politikos, ekonomikos, teisės, mokestinės aplinkos, verslo aplinkos ir saugumo srityse.

Vertindami korupcijos riziką, ekspertai atsižvelgia į tai, kiek tikėtina, verslas gali susidurti su korupcinėmis praktikomis, įskaitant smulkiają, administracinę ir politinę korupciją. Tyrimo duomenys nėra viešai prieinami, bet remiantis Pasaulio banko viešinamais indeksuotais duomenimis, rodiklis nuo 2014 m. nesikeitė ir siekia 0,67 skalėje nuo 0 iki 1, kur 0 reiškia aukščiausią riziką, o 1 – žemiausią.

7. Institute for Management Development „World Competitiveness Ranking“ (liet. – „Pasaulio konkurencingumo reitingas“)

IMD Pasaulio konkurencingumo centras (*angl.* World Competitiveness Center) kasmet sudaro Pasaulio konkurencingumo indeksą, kuris vertina šalių gebėjimą kurti ir palaikyti verslui, ekonominiam augimui bei gyventojų gerovei palankią aplinką. Reitingas remiasi statistiniais duomenimis ir verslo atstovų apklausomis, siekiant atspindėti šalies realią konkurencinę padėtį tarptautinėje erdvėje. KKR ir KSI sudaryme naudojamas rodiklis „Kyšininkavimo ir korupcijos paplitimas ekonomikoje“, kuris apskaičiuojamas remiantis verslo vadovų apklausos rezultatais. Tyrimo metodologija viešai neprieinama, apie ją ribotą informaciją turėjo ir IMD partneriai Lietuvoje – Inovacijų agentūra. Agentūros žiniomis, apklausa buvo vykdyta 2024 m. kovo-balandžio mėnesiais ir joje dalyvavo 60-70 verslo atstovų iš Lietuvos. Remiantis Pasaulio banko indeksuotomis vertėmis, ši dedamoji įvertinta 0,07 balo aukščiau nei ankstesniais metais (skalėje nuo 0 iki 1, kur 0 reiškia didžiausią korupcijos paplitimą, o 1 – mažiausią).

8. The Political Risk Services (PRS) Group „International Country Risk Guide“ (ICRG, liet. – „Tarptautinis šalių rizikos vadovas“)

Tarptautinis šalių rizikos vadovas yra rizikos vertinimo sistema, kuri teikia duomenis ir analizę apie politinę, ekonominę bei finansinę riziką daugiau nei 140 šalių. Pagal standartizuotą metodologiją vertinami tokie rodikliai kaip politinis stabilumas, ekonominės politikos kokybė, investicijų klimatas ir teisinė aplinka. ICRG indeksai ir įžvalgos naudojami akademinėse studijose, verslo planavime bei valstybinių institucijų sprendimų priėmime, padedant įvertinti ir valdyti rizikas globalioje aplinkoje. KSI ir KKR naudojamas rodiklis – „Korupcija politinėje sistemoje“. Lietuvai skirtas balas (0,5) nesikeičia nuo 2017 m. Rizikos vertinimo metodologija nėra viešai prieinama, bet žinoma, kad rodiklis remiasi ekspertiniu organizacijos analitikų vertinimu.

9. Bertelsmann Stiftung „Sustainable Governance Indicators“¹¹ (liet. – Tvaraus valdymo rodikliai)

Vokietijoje įsikūrusio nepriklausomo analitinio centro Bertelsmann Stiftung „Tvaraus valdymo rodiklių“ ataskaita yra atnaujinama kas dvejus metus. Naujausio tyrimo ataskaitinis laikotarpis – 2022–2024 metai. Lietuvos ataskaitą rengė ekspertai Ramūnas Vilpišauskas ir Marius Kalanta.

KSI skaičiavimuose naudojamas korupcijos prevencijos efektyvumo rodiklis. Ekspertai nurodo, kad korupcijos prevencijos efektyvumo vertinimas, palyginti su ankstesne, 2022 m. ataskaita, padidėjo nuo 6 iki 7 balų. Latvijai skirti 8, Estijai – 9 balai.

Šioje ataskaitoje pabrėžiamas Lietuvos kovos su korupcija sistemos stiprėjimas, pozityviai vertinamas 2022 m. įsigaliojusio korupcijos prevencijos įstatymo potencialas stiprinti institucinį atsparumą korupcijai. Atkreiptas dėmesys į Lietuvos turimus svarbius antikorupcinės aplinkos užtikrinimo elementus – nuo teisės aktų ir reguliacinės aplinkos, reglamentuojančių politinių sprendimų skaidrumą, politinių partijų finansavimo kontrolės mechanizmų, iki turto ir interesų deklaravimo bei viešųjų pirkimų organizavimo principų.

Ekspertai taip pat atkreipė dėmesį į didelio atgarsio sulaukusias bylas: savivaldybių tarybų narių išlaidų bylas, nuosprendžius MG Baltic politinės korupcijos byloje. Remiantis Europos Komisijos 2023 m. Teisės viršenybes ataskaita, teigiama, kad trūkumu išlieka tarptautinio papirkinėjimo tyrimų stoka.

Ataskaitoje kartu remiamasi apklausų duomenimis, teigiama, kad visuomenėje korupcija yra vertinama kaip reikšminga problema, bet korupcijos mastai vertinami kaip mažėjantys.

10. European Quality of Government Survey (liet. – „Europos valdysenos kokybės apklausa“)

Geteborgo universitete veikiančio Valdysenos kokybės instituto organizuojamos ES šalių gyventojų apklausos rezultatai, pirmiausia, yra naudojami valdysenos kokybės indeksui sudaryti¹². Apklausa atliekama kas trejus metus, o naujausia – vykdyta nuo 2023 m. rugsėjo iki 2024 m. kovo mėnesio. Lietuvoje apklausti 1233 respondentai.

KKR apskaičiavime įtraukiami su korupcijos matavimu susiję rodikliai. Naujausiame KKR iš šio šaltinio apskaičiuota vertė buvo 0,03 aukštesnė nei ankstesniais metais (skalėje nuo 0 iki 1, kur 0 reiškia aukščiausią korupcijos paplitimą, o 1 – mažiausią korupcijos paplitimą). Apklausoje gyventojams užduodami klausimai apie korupcijos paplitimą švietimo sistemoje, sveikatos apsaugos sistemoje ir policijoje. Tyrime vertinamas tiek subjektyvus korupcijos suvokimas, tiek respondento šeimos kyšininkavimo patirtis per pastaruosius 12 mėnesių¹³. Be to, 2024 m. tyrime įtraukti klausimai, susiję su balsų pirkimu rinkimų metu.

¹¹ Prieiga internete: https://www.sgi-network.org/docs/2024/country/SGI2024_Lithuania.pdf

¹² Apklausos ir indekso sudarymą finansuoja Europos Komisija. Prieiga internete: <https://www.gu.se/en/quality-government/qog-data/data-downloads/european-quality-of-government-index>

¹³ Respondentams užduodamas klausimas, ar iš jų pačių arba jų šeimos narių viešojo sektoriaus darbuotojas prašė neformalios dovanos arba kyšio per pastaruosius 12 mėnesių, bei ar jie arba jų šeimos nariai davė neformalią dovaną arba kyšį per pastaruosius 12 mėnesių. Klausimai užduodami atskirai kiekvienam išskirtam sektoriui, bei užduodamas bendras klausimas apimantis patirtį visame viešajame sektoriuje.

Lyginant 2024 m. ir 2021 m. tyrimų rezultatus, vidutinis korupcijos paplitimo sveikatos priežiūros įstaigose vertinimas išaugo 0,5 balo, policijoje – 0,1 balo iš 10, t. y. pokyčiai laikytini nežymiais. Korupcijos paplitimo švietimo sistemoje vertinimas Lietuvoje sutampa su visų ES šalių vidutiniu rodikliu, sveikatos priežiūros sistemos yra aukštesnis 0,4 balo, o policijos – žemesnis 0,5 balo.

Vertinant korupcinę patirtį, 11 proc. Lietuvoje apklaustų respondentų nurodė, kad jie arba jų šeimos nariai per praėjusius 12 mėnesių davė kyšių arba neoficialią dovaną viešojo sektoriaus darbuotojui. Daugiausia – 10 proc., tai darė sveikatos priežiūros įstaigose. Tarp ES šalių vidutinis bendras kyšininkavimo rodiklis siekė 7 proc.¹⁴ ES kontekste Lietuvos rodiklis atsiduria tarp 5-6 aukščiausių įverčių. Visose aukštais kyšininkavimo rodikliais pasižyminčiose valstybėse didžiausios rizikos kyla sveikatos priežiūros įstaigose.

Lentelė 3. 2024 m. rezultatų palyginimas su 2021 m. rodikliais ir ES vidutiniais rodikliais

	LT 2024 m.	LT 2021 m.	ES vidurkis
Korupcijos paplitimo vertinimas (1 – visiškai nesutinku, 10 – visiškai sutinku)			
Korupcija paplitusi švietimo sistemoje	3,8	3,8	3,8
Korupcija paplitusi valstybinėje sveikatos priežiūros sistemoje	4,8	4,3	4,4
Korupcija paplitusi policijoje	3,9	3,8	4,4
Kyšininkavimo patirtis (% šeimų, davusių neformalių dovanų arba kyšių)			
Švietimo sistemoje	2 %	2 %	2 %
Policijoje	0 %	1 %	1 %
Valstybinėje sveikatos priežiūros sistemoje	10 %	10 %	5 %
Kitur	0 %	1 %	1 %
<i>Iš viso</i>	<i>11 %</i>	<i>11 %</i>	<i>7 %</i>
Politinė korupcija			
Pažadėtas atlygis už balsą rinkimuose	2 %	-	4 %

11. The World Economic Forum „Global Competitiveness Report Survey“ (liet. – „Pasaulinės konkurencingumo ataskaitos apklausa“)

Pasaulio ekonomikos forumo kas metus atliekamoje verslo vadovų apklausoje¹⁵, tarp kitų klausimų, vertinama ir vadovų nuomonė apie korupcijos paplitimą valstybėse. 2023 m. KKR rodiklyje šio šaltinio įvertis sumažėjo 0,03 balo (skalėje nuo 0 iki 1, kur 0 reiškia aukščiausią korupcijos paplitimą, o 1 – mažiausią korupcijos paplitimą).

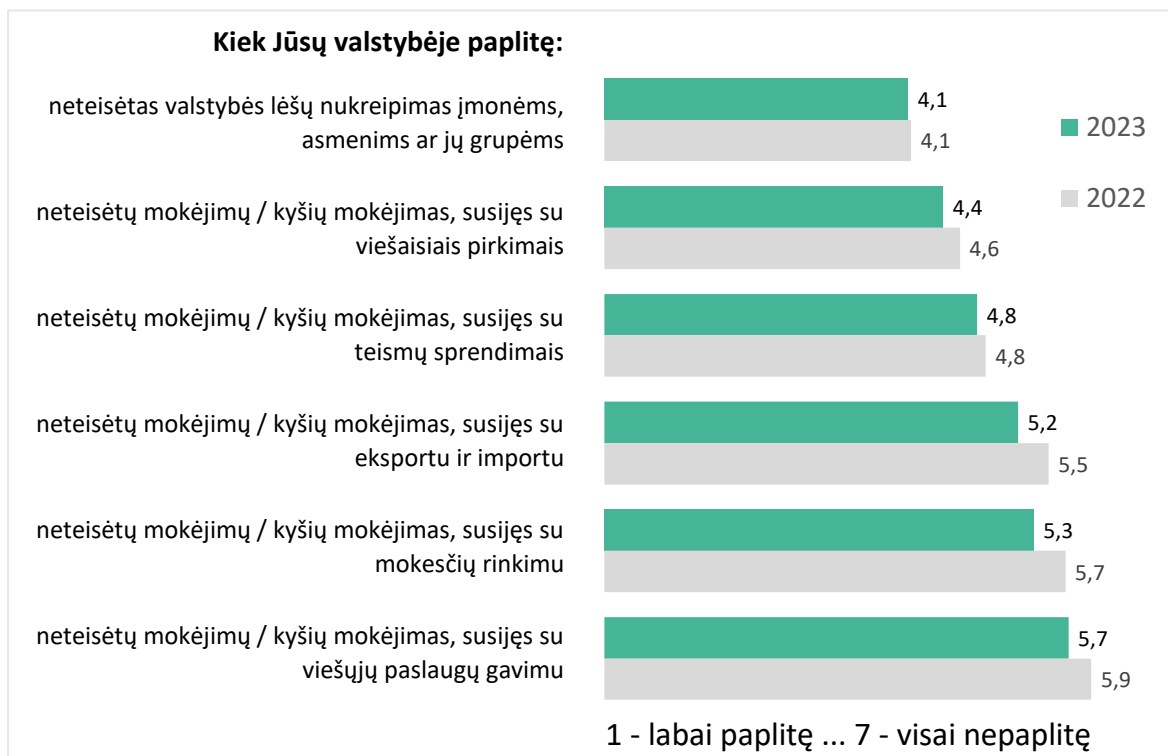
Apklausoje rezultatai nėra viešai prieinami, ribota informacija gauta atskiru kreipimusi į organizaciją. Išanalizavus gautus duomenis, nustatyta, kad tyrime vertinamas vadovų korupcijos suvokimas, bet ne tiesioginė įmonių patirtis, susijusi su korupcija. 2023 m. kaip labiau paplitusias korupcines situacijas vadovai vertino neteisėtą valstybės lėšų nukreipimą įmonėms, asmenims ar jų grupėms, neteisėtus mokėjimus / kyšius, susijusius su viešaisiais pirkimais ir teismų sprendimais. Rečiau paplitę laikomi neteisėti mokėjimai, susiję su viešųjų paslaugų gavimu, mokesčių rinkimu bei eksportu ir importu. Lyginant su 2022 m., verslo

¹⁴ Aukščiausi kyšininkavimo rodikliai buvo nustatyti šiose šalyse: Rumunija – 20 proc., Slovakija – 17 proc., Kroatija – 16 proc., Bulgarija – 15 proc., Lietuva – 11 proc., Čekija – 11 proc., Vengrija – 10 proc., Latvija – 10 proc., Graikija – 9 proc., Lenkija – 9 proc.

¹⁵ Metodologinė informacija nėra vieša, bet tikėtinas apklaustų vadovų skaičius siekia apie 100 respondentų.

atstovai kritiškiau vertino visas šešias vertinamas sritis¹⁶. STT turima informacija, 2024 m. apklausa Lietuvoje vykdyta nebuvo.

Pav. 5. Pasaulio ekonomikos forumo Lietuvos verslo vadovų apklausos rezultatai 2022–2023 m.

12. Gallup „World Poll“ (liet. – „Pasaulio apklausa“)

Gallup yra tarptautinė analitikos ir konsultacijų įmonė, kurios centrinė būstinė yra JAV. Vienas iš Gallup parduodamų analitinių produktų – pasaulio gyventojų apklausa, renkanti duomenis apie 160 valstybių gyventojų ekonominę ir socialinę gerovę. 2023 m. apklausa Lietuvoje vykdyta liepos – lapkričio mėnesiais, apklausta 1000 vyresnių nei 15 metų amžiaus gyventojų. Prieiga prie tyrimo duomenų nėra vieša, bet žinoma, kad apklausoje taip pat yra užduodamas klausimas, susijęs su korupcijos paplitimo politinėje valdžioje vertinimu.

Šio KKR šaltinio apskaičiuota vertė 2023 m. yra žemesnė nei ankstesniame vertinime – rodiklis mažėjo 0,12 balo (skalėje nuo 0 iki 1, kur 0 reiškia didžiausią korupcijos paplitimą, o 1 – mažiausią), o tai indikuoja apie išaugusį politinės korupcijos paplitimo suvokimą tarp gyventojų.

Apibendrinimas

Tiek Pasaulio banko „Korupcijos kontrolės“ rodiklis, tiek Transparency International „Korupcijos suvokimo indeksas“ yra 10-11 skirtingų tyrimų suvestinė, leidžianti suprasti Lietuvos antikoruacinę reputaciją pasauliniame kontekste. Rodiklių kilmę galima išskirti į tris

¹⁶ Korupcijos paplitimo balas buvo prastenis nuo 0,03 iki 0,32 balo (7 balų skalėje, kur 1 – korupcija labai paplitusi, 7 – korupcija visiškai nepaplitusi)

grupės: užsienio analitinių centrų ekspertų vertinimai, nacionalinių ekspertų vertinimai, gyventojų ir verslo apklausos.

Pastebėtina, kad užsienio analitinių centrų ekspertų vertinimai Lietuvai yra žemesni nei nacionalinių ekspertų. Taip pat šių rodiklių stagnacija yra didžiausia – dviejų iš trijų šaltinių rodikliai Lietuvai nuo 2017 m. nesikeitė. Apie šią grupę tyrimų turima mažiausiai informacijos – ataskaitos yra mokamos, o metodologija ar patys ekspertai – neviešiami. Tikėtina, kad šie ekspertai turi mažiau informacijos apie Lietuvos antikorupcinę pažangą nei nacionaliniai ekspertai.

Nacionalinių ekspertų vertinimuose pastebima Lietuvos antikorupcinės sistemos pažanga, teigiamai vertinama tai, kad dėl korupcinių veikų yra pradami ikiteisminiai tyrimai, pastebimos ilgalaikės smulkiosios korupcijos mažėjimo tendencijos. Baudžiamumo srityje vis dar referuojama į išteisinimus už korupcinio pobūdžio veikas, nurodant tai kaip sistemine antikorupcinės aplinkos spragą. Tikėtina, kad dėl pastaraisiais metais griežtėjusių bausmių baudžiamumo už korupciją vertinimas taps palankesnis tiek ekspertų, tiek gyventojų grupėse.

Vis dėlto, nepaisant Lietuvos korupcijos prevencijos sistemos pokyčių ir teigiamų Lietuvos antikorupcinės pažangos įvertinimų tarptautinėse ataskaitose¹⁷, Lietuvos padaryta pažanga nepakankamai atliepiama ekspertų įverčiuose. Pavyzdžiui, korupcijos prevencijos efektyvumą ir antikorupcinę politiką vertinantys rodikliai išlieka žemesni nei kaimyninių Latvijos ir Estijos.

Pastebėtina, kad ekspertai grįsdami savo vertinimus remiasi gyventojų ir verslo apklausų rezultatais, referuoja į aukštą korupcijos kaip aktualios problemos suvokimą visuomenėje. Šiame kontekste ypač žemi rodikliai būdingi gyventojams vertinant politinės valdžios korumpuotumą. Verslo aplinkos kontekste – valstybės lėšų nukreipimas konkrečioms įmonėms, asmenims ar jų grupėms taip pat matomas kaip labiausiai paplitusi korupcijos forma, ypač lyginant su administracinės korupcijos formomis gaunant paslaugas, mokant mokesčius ir kt. Pastebėtina, kad KSI ir KKR šaltiniai, grįsti verslo apklausomis, naudoja ne korupcijos patirties, o korupcijos suvokimo rodiklius.

Nors smulkiosios korupcijos masto mažėjimas ilgalaikėje perspektyvoje yra pastebimas ir vertinamas teigiamai, tai, kad smulkioji korupcija Lietuvos sveikatos sektoriuje vis dar išlieka aktuali problema, išryškėja ir tarptautinėse apklausose. Lyginant Lietuvos ir ES rodiklius, Lietuva atsiduria tarp valstybių, kur rizika susidurti su kyšininkavimu gaunant sveikatos priežiūros paslaugas viena aukščiausių.

Lietuvos antikorupcinės aplinkos rodikliai pasauliniu mastu patenka tarp 25 proc. geriausiai vertinamų šalių, o tarp ES valstybių narių atitinka vidutinį lygį. Ilgalaikėje perspektyvoje KSI ir KKR rodikliai gerėja – KKR vertinimas yra 10 balų aukštesnis, KSI – 9 balais aukštesnis, nei prieš dešimtmetį. Siekiant išlaikyti pozityvią tendenciją, matomas poreikis strateginei antikorupcinei komunikacijai nacionaliniu lygiu, skatinant valstybės institucijas aktyviau viešinti šalies antikorupcinius pasiekimus (lietuvių ir anglų kalbomis), skleisti informaciją gyventojams, verslui ir potencialiems užsienio investuotojams,

¹⁷ Pavyzdžiui, OECD „Anti-corruption and Integrity Outlook“, Europos Komisijos „Rule of Law“ ir kt.

akcentuojant, kad nepaisant globalių tendencijų, Lietuva išlaiko antikorupcijos stiprinimo kryptį.